

xotasunak izendatzeko gelditzea, behar bada, iragan denbora batzuetan eritasun honek ukan zukeen eragin gaiztoei zor zaie, jendeak aurreko beste eri gaizto haren izena emanaz. Honetan geure Herriko medikuek zerbait argi lizagukete. Ez dezagun ahantz euskaraz “peste, plaga” hitzak ba dituela beste izen batzuk, *mintte*, eta *izurrite*, kasu, batak eta besteak edozein eritasun mota gogor bati zuzenduak.

Hauk dira, beraz, neronek, linguistika eta historia aldetik izen honi buruz aurkitu ditudan argitasunak.

BIBLIOGRAPHIA:

- AZKUE, Resurrección María de: *Diccionario Vasco-Español-Francés*, 2.º tomo, Tours, 1905-1906.
- UBIETO, Antonio; REGLA, Juan; JOVER, José María; SECO, Carlos: *Introducción a la Historia de España*⁷, Ed. Teide, Barcelona, 1970.
- MICHELENA, Luis: *Estudio sobre las fuentes del Diccionario de Azkue*, Publ. Centro de Estudios Históricos de Vizcaya, Bilbao, 1970.
- DAUZAT, Albert; DUBOIS, Jean; MITTERAND, Henri: *Nouveau Dictionnaire Étymologique et historique*², Larousse, Paris, 1971.

* * * * *

Donostia, 73-IX-28

ETXEGINTZA ETA ARKITEKTURAKO HIZTEGIAREN GERTUKETA

Jose Miguel Zumalabe

Bi bat urte dela, eta Euskaltzaindiaren deiari erantzunaz, etxe honetan bertan bildu ginan, Laffite jauna, San Martin eta Zatarain jaunak eta neroni.

Arkitekto jaun batek eskaria eginik, “Colegio de Arquitectos Vasco-Navarro” delakoak zuzendu omen zion Euskaltzaindiari, Etxegintza eta Arkitekturako hiztegia moldatzea, gaztelera-euskeraz eta euskera-gaztelera.

Ni tarteko izatea profezio aldetik dator, nere ogibidea etxegintza izanik.

Billera horretan, zuzenbide batzuk eman da gero, nere eskutan utzi zen lehen pausoak egitea.

Hona nolaz begiratu zizaion egiteko honi:

— Lehenengo, eta helburu garrantzitsuena hauxe, euskera-gaztelerako fitxeroa osatzea, euskerak gai hontarako dituen hitzak jasoz.

— Bigarren, fitxero hori atzekoz aurre, hau da, gaztele-ra-euskerara bihurtzea.

— Hirugarren, gaur gizalan berezi honek eskatzen duan beharri errantzuna eman, hitz berrien bidez, aipatutako fitxeroa osatu, euskerak agertzen duan hutsuneak beteaz.

Lehenengo pausoa oso aurreratua dagoela uste dut, berehala esango dudana bezela; bigarrena, erdibidean eta hirugarrena, hitz berrien moldatzeari, batzordearen egitekoa derizkiot. Ari naiz hitz zerrenda gazteleraz gertutzen eta laster eman beharko diogu hasiera lan honi. Gorago esan dudanez lehenengo atalari iritsi diogu garrantzi haundiena hau da, euskerak eskeintzen dituen hitzak jasotzeari.

Hona hortarako zein iturri erabili ditudan:

— *Azkueren hiztegia* arakatu dut osorik. Lan neketsua hauxe, 45.000 hitz inguru jasoak bait deude bertan. Neketsu samarra bainan onuragarria..

Milla eta ehun bat hitz jaso ahal izan dut. Hau izan dut iturririk oparoena.

— Gero, *Pierre Lhanderen* "Dictionnaire Basque-Français"ek eman dit, bere 283 g. orrialdean 150 bat fitxa pillatzeko aukera.

— Irugarrenez, *Seminario de ETNOLOGIA DE ARANZADI*.—Para un atlas Etnográfico del Pueblo vasco-Cuestionario n.º 1-Casa rural, ikusi dut.

— Laugarren *Anuario de Eusko-Folkore*, San Martin jaunak adierazi zidan eta ari naiz aztertzen, bai lehen parte-koak (gerra aurretikoak), V, VI, VII, VIII, IX eta XII g. tomoak, bai bigarren partekoak (gerra ondorengoak).

— Beste iturria, HEGATSEZ, San Martin eta Basauri jaunak moldatu duten librutik, bizi diran hitz lauzko idazleen bilduman dakarren hiztegitik hartuak, San Martin jaunak bialdu dit ehun bat fitxa. Egungo idazkietan erabiltzen diranak beraz.

— Bisente Saralegi, arkitekto zanaren hiztegitxoia ere jaso dut. Laburra, 120 bat hitz, baina oso ona. (Baztan aldekoak danak).

— Jose Javier Iraeta, tolosar aparejadore gazteak biali dit beste zerrenda interesgarria.

— Julio Caro Baroja'ren "Los Vascos" miatu dut, baina ezer gutxi arkitu neure asmoetarako.

Azkeneko, neronek ere, lanlekutan jaso ditut gaur gaurko hitz batzuk. Fitxa bakoitzean, jakiña, aipatzen da nun jasoak eta nun erabiltzen diren. Oraingoz 1.400 fitxa bildu dut. Lan hau burututakoan 1.500 ingurura iritxiko da. Fitxero hau irikia utziko dut. Esan nahi dut, handik edo hemendik hitz berriak sortzen diranean, lanlekutan sortuak edo idazleak erabilliak, nahiz ta hiztegia argitara emana izan, bertan pillatuko dira eta egoki bada, gero esango degun modura, profesionalen artean banatuak. Urrengo urratsa fitxero honi buelta ematea izango da. Egin-behar honi asiera eman diot. Erraz konturatu gaitezkenez gaztelara-euskerazko fitxa hauek arraz gutxiago dira. Erderazko hitz bakar bateri, askotan 3, 4 eta baita 7 hitz ezberdiñak degokie, euskalkiak beren hitz bereziak bai dituzte. Ezin esan oraingoz, gorago aitaturako 1.500 fitxa hoiiek zertan geldituko diran. Adibidez esango dut, lehenengo 400 hitzek 252 gaztelerazkoak eman dutela. Hein honetan 1.500 fitxak, 900 bat hitzek balioko dute.

Azkanaz, eta gaur egunean lan sail honetan beharrezko diren hitz guziak osatzeko, Barcelonako "Colegio de Arquitectura de Cataluña y Baleares"ek argitaratu duen hiztegia eta *GLOSARIO técnico de Arquitectura*, asmo berean egiña, biak Buenaventura Bassegoda doktoreak antolatuak, hartu ditut argibide. 2.000 hitz sartu ditu bakoitzean. Beraz milla bat hitz berri aukeratu behar lirake esandako arauera. Nere ustez, ala ere, badago Bassagoda'ren hiztegian anitz izen baztatu geni-

tzakenak, zahazkiro hartuta etxegintza alorretik kanpo daudenak, adibidez: acaparar, acobardar, acontecer, afrontar, eta horrelako beste asko.

Kontu egin dezagun denera 500 hitz barri beharko dirala konposatu. Hitz hoiien zerrenda, gazteleraz, antolatzen detanear batzordeari aurkesteko asmoa dut, zein jokabidez lan hau aurrera eraman erabaki dezan.

Zilegi bakit kritika apurtxo bat egitea hiztegi profesional edo zientzi adar berezi bati buruz, egin diraneri eta aurreran-tzean egin ditezkeneri.

Azken aldi hontan ikusi dugu bi hiztegi esandako asmotan argitaratuak.

— Bata, Iñaki Garmendia jaunak egiña; **IDURIDUN ITXAS-IZTEGI**-Erdera-euskera, Euskera-erdera, 1970.

— Bestea, Aita Karlos Goenak konposatua, **GIZA-BIZIA**. Iztegia, izenez ornitutako anatomi-irudiak, 1973.

Ez nijoa lan hoiien azterketarik egitera. Besterik da emen nere xedea. Bi liburu eder hoiien praktikotasunari begirutzen diot bereziki, arazo nagusitzat jotzen bai dugu denok haxe.

Aita Goenak ere argiro azaltzen du kezka bera, **GIZA-BIZIA** horren atarian. Aita Olabide'ren **GIZA-SOÏÑA** izeneko liburuari buruz, honela dio:

“ordutik (**GIZA-SOÏÑA** argitaratu zanetik alegia) 56 urte igaro dira. Bere lan izugarriak, aïtortu bearrean gera, ez du bitarte onetan erantzun geiegirik izan.”

Hiztegi hauek (eta beste ainbeste esan nezake Etxegintza eta Arkitekturari buruz daramagun honengatik) liburuak argitaratu eta besterik egiten ez badegu, ezer gutxi bultzã litzaketeko ahozko hizkuntzari.

Hiztegi profesionalak, ogibidez egiten ditugun harremantarako, eguneroko tresna ditugu, beraz eten gabe erabili beharrezkoak. Literatura edo intelektual asmoz egiten diranen aldean, badute, praktikotasunari begiratuaz eragin aparta bat. Bainan hortarako zabalkunde berezi bat eskatzen dute. Zabal-kunde hau, alderdi batetik, beste edatze orokorrak baino erre-

zago agertzen zaigu. Adibidez Etxegintzarako hiztegia lankera hortan jardutzen dutenek, erabiliko dute noski, beraz Arkitekto eta Aparejadoreak. Haueri beraz eskeini beharko diegu. Eta ez eskeini besterik gabe, baizik beren eskutan ipini. Hor-tarako hego-euskal herriko tekniko hoi-en izenak eta zuzenbi-deak eskuratzen ari naiz. 2.000 bat dira denera.

Informazino hau lortzea ez da zaila. Dakizuten bezela "Co-legio Profesional" etan biltzen dira eta berhoietan aurki ditezke datu haiek.

2.000 lankide hoi-en artean badira euskaltzaleak. Zihur na-go zertxo bat bultza ezkerro lan-lekutan gehiago entzungo dirala euskal hitzak, euskalzale sutsu hoi-ek izango dira bultzatzaille kementsuenak. Hau lortzen ez badugu, alperlantzat joko nuke eginahalak.

Profesio bakoitzean beste hainbeste egin behar litzake, eta hori, hiztegi erabatekoak eta sakonak argitaratzeari itxadon gabe. Hau da, hiztegiak osatzen ari garen batean lankideeri es-keini, ez liburuak, hitz zarrenda labur eta berezi batzuk baino. Hiztegia biziago izango da, eta euskal hitzak gehiago zabaldu-ko dira.

LITERATURA-MOTAK MUGATU NAHIAN ASMO BATZUK

Martin Ugalde

Saio labur hau zertaz izango den argitu aurretik, zertaz izango ez den aipatzeak lana erraztuko ditalakoan esan nahi dut: hemen ez dutala literatura-moten hixtoririk egingo, eta ez dutala euskeraz idatzi denaren berririk emango ere.

Hau batetik.